

УДК 364.2

Савельєва М. Ю.,
студентка 5 курсу
спеціальності “Соціальна робота.
Практична психологія”
Інститут соціальної роботи
та управління

Савельчук І. Б.,
науковий керівник,
к. пед. н., доцент
кафедри теорії
та технології соціальної роботи
Інституту соціальної роботи
та управління
Національного педагогічного
університету
імені М. П. Драгоманова

СОЦІАЛЬНИЙ ПАТРОНАЖ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

У статті розглядається одна із форм соціальної роботи з людьми похилого віку – соціальний патронаж. Розкрито теоретичний зміст та особливості соціального патронажу. Визначені основні етапи здійснення соціального патронажу людей похилого віку закладами соціального обслуговування. Окреслено основні послуги які відповідно до потреб клієнта надає територіальний центр.

Ключові слова: людина похилого віку, соціальний захист, соціальне обслуговування, патронаж, соціальний патронаж, соціальне обслуговування вдома.

В статті розглядається одна з форм соціальної роботи з людьми пожилого віку – соціальний патронаж. Розкрито теоретичне содержание і особливості соціального патронажа. Визначені основні етапи здійснення соціального патронажа людей пожилого віку закладами соціального обслуговування. Визначені основні послуги, які в відповідності з потребами клієнта надає територіальний центр.

Ключові слова: *пожилий чоловік, соціальна захист, соціальне обслуговування, патронаж, соціальний патронаж, соціальне обслуговування на дому.*

This article discusses a form of social work with older people – based care. Reveals the theoretical content and features based care. The main stages of the implementation of social patronage elderly social care institutions. The basic services that meet the needs of the client provides the Regional Center.

Key words: *elderly people, social protection, social services, welfare, social welfare, social services at home.*

Ситуація розвитку українського суспільства на межі ХХ та ХХІ століть характеризується кардинальними соціально-економічними, політичними, демографічними змінами, які знайшли своє відображення у сфері соціального захисту людей похилого віку [5, с. 1].

Соціальний захист – це комплекс економічних, соціальних і правових гарантій для громадян похилого та старечого віку, що базуються на принципах людинолюбства і милосердя по відношенню до нужденних членів суспільства з боку держави.

Сьогодні однією з найактуальніших проблем соціального захисту громадян похилого віку є їх соціальне обслуговування [8].

Соціальне обслуговування – це сукупність соціальних послуг, які надаються громадянам похилого та старечого віку в домашніх умовах або спеціалізованих державних і муніципальних установах. Воно включає в себе соціально-побутову допомогу та морально-психологічну підтримку [4, с. 78].

Так, відповідно до статті 35 Закону України “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку”, громадяни похилого віку мають право на соціальне обслуговування, яке включає надання різних послуг щодо підтримання їх життєдіяльності та соціальної активності.

Людина похилого віку, яка не може самостійно пересуватися або за станом здоров’я потребує постійного догляду, має право на особливу

увагу суспільства. Тому в Україні нині функціонують 319 будинків-інтернатів, 24 геріатричних пансіонатів, 744 територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг), а також 9 спеціальних житлових будинків для ветеранів війни та праці з комплексом служб соціально-побутового призначення та цілодобовим медичним доглядом [5].

Питаннями вивчення проблем та особливостей людей похилого віку і специфіки соціальної роботи з ними займалися такі вітчизняні науковці: О. В. Безпалько, М. В. Єрмолаєва, І. Д. Зверева, І. Б. Іванова, Т. І. Коленіченко, А. Й. Капська, А. С. Лобанова, Л. Т. Тюття, С. Я. Харченко та ін. Дослідниками, які розкривають сутність соціального патронажу, є: Л. С. Алексєєва, Н. Ф. Басов, Т. О. Голубенко, Л. В. Мардахаєв, І. І. Осипова, А. М. Панов, Є. І. Холостова та ін.

Багатогранність наукових досліджень із зазначеної теми дає можливість цілісно поглянути на проблему старіння індивіда та забезпечити їм належний рівень соціального обслуговування, що і визначає актуальність нашої роботи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати процес здійснення соціального патронажу людей похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Відповідно до мети, визначено такі завдання:

1. Визначити основні аспекти соціального патронажу в системі соціального захисту людей похилого віку.
2. Розглянути специфіку надання соціального патронажу людям похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування.

Зміна соціального статусу людини в старості, викликана насамперед припиненням або обмеженням трудової діяльності, трансформацією ціннісних орієнтирів, самого способу життя та спілкування, а також виникненням різних утруднень як у соціально-побутовій, так і в психологічній адаптації до нових умов, диктує необхідність вироблення і реалізації специфічних підходів, технологій, форм і методів соціальної роботи з літніми людьми [7, с. 53–54].

Соціальною технологією такого рівня є *соціальний патронаж*, як діяльність із надання адресної підтримки й різноманітних соціальних послуг, що надаються на тривалій основі клієнтам, які потрапили у складну життєву ситуацію, які об'єктивно не володіють здатністю, або втратили можливість, самостійно її перебороти.

Патронаж наразі займає одне з основних місць у соціальному обслуговуванні людей похилого віку та інвалідів, які перебувають в

домашніх умовах, позбавлені допомоги своїх близьких і нездатні до пересування та самообслуговування. *Патронаж* – це індивідуальна діяльність фахівця, завдяки якій клієнт, над яким встановлюється патронаж, отримує від служби конкретну допомогу і підтримку, покликання мобілізувати та підвищувати його адаптаційні можливості [1, с. 19].

Отже, під соціальним патронажем ми розуміємо одну із форм роботи соціального працівника, яка проявляється в наданні адресної соціальної допомоги вдома з адаптивно-реабілітаційними цілями, яка дозволяє налагоджувати й підтримувати тривалі зв'язки з клієнтом, своєчасно виявляти проблемні ситуації, надавати термінову (економічну, соціально-побутову, лікувально-профілактичну, соціально-педагогічну, психологічну, правову та ін.) допомогу.

Виступаючи одним з аспектів соціального патронажу, соціальний патронаж людей похилого віку, змістом якого є створення умов для задоволення потреб до самостійного життя, вбирає в себе ознаки інших аспектів патронажу – соціально-економічного, правового, медичного, психологічного, що дозволяє говорити про комплексність соціальної допомоги [1, с. 9–10].

Соціальне обслуговування вдома – це один з основних видів соціальної роботи з літніми людьми. Його основна мета – максимально продовжити перебування громадян похилого віку у звичному для них середовищі проживання, підтримати їх особистість і соціальний статус, захистити їх законні права та законні інтереси [2, с. 57].

Відділення соціальної допомоги вдома є структурним підрозділом територіального центру соціального обслуговування, призначене для надання соціально-побутової, медичної, психологічної й інших видів допомоги самотнім непрацездатним громадянам похилого віку. Відділення соціальної допомоги вдома надає такі соціальні послуги:

1) приготування (допомога в приготуванні) їжі вдома, годування, доставка гарячих обідів;

2) придбання та доставка товарів з магазину або базару, доставка книг, газет, журналів, медикаментів за кошти громадян, які обслуговуються;

3) виклик лікаря, надання допомоги в проведенні періодичних медичних оглядів і госпіталізації, відвідування хворих у закладах охорони здоров'я, організація консультацій лікарів та інших спеціалістів;

4) допомога в прибиранні приміщення, дотриманні особистої гігієни;

5) оформлення документів на отримання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг та інших видів соціальної допомоги, внесення платежів;

6) читання преси;

7) допомога в обробітку присадибних ділянок;

8) оформлення документів на санаторно-курортне лікування, влаштування до будинку-інтернату чи стаціонарного відділення територіального центру, геріатричного будинку-інтернату, пансіонату для ветеранів війни і праці, психоневрологічного інтернату, будинку для ветеранів, інших соціальних закладів;

9) сприяння у забезпеченні необхідними технічними та іншими засобами реабілітації;

10) створення умов для посильної праці, організації трудової терапії вдома;

11) інші соціальні послуги [6, с. 110–112].

У патронажі бере участь не один фахівець, а команда, або, як її ще називають, бригада, ролі в якій розподіляються залежно від професійних схильностей, пристрастей і переваг, а також досвіду та компетентності кожного її члена. Мінімальне число фахівців, які здійснюють патронаж, – три, максимальне – п'ять. Один соціальний робітник обслуговує від 10 до 14 осіб.

Основні етапи здійснення соціального патронажу людей похилого віку закладами соціального обслуговування в умовах територіального центру:

I етап. Надходження інформації.

II етап. Первинне обстеження та визначення ступеня потреб у соціальних послугах.

III етап. Комплексне обстеження.

IV етап. Планування заходів по догляду.

V етап. Виконання плану заходів.

VI етап. Контроль виконання заходів по догляду [7, с. 178].

Схематично здійснення соціального патронажу в системі соціального обслуговування людини похилого віку подано на рис. 1.

У суспільстві існує частка населення, яка потребує допомоги держави у вигляді створення та функціонування територіальних центрів соціального обслуговування будинків для людей похилого віку, й особливої уваги заслуговує обслуговування пенсіонерів вдома. Адже саме заклади такого типу стають вкрай необхідними у складний період життя, коли настає фізична неспроможність або інвалідність.

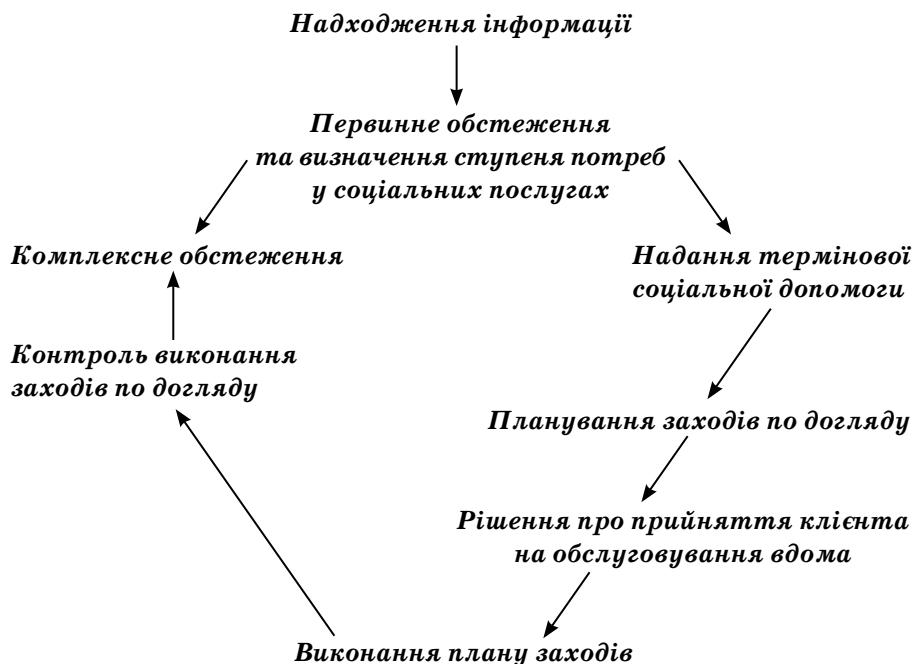

Рис. 1. Здійснення соціального патронажу соціальним працівником в системі соціального обслуговування людини похилого віку

Отже, аналізуючи вищесказане, ми дійшли висновку, що здійснення соціального патронажу людей похилого віку закладами соціального обслуговування – це досить розгалужена та складна система, яка спрямовує свою діяльність на те, щоб життя людини похилого віку було гідним, забезпеченим і приносило задоволення. Патронаж в соціальній роботі з людьми похилого віку відіграє досить велике значення.

Патронаж як одна зі стадій і складових соціального обслуговування людей похилого віку виражається в наданні конкретної допомоги (соціальної, педагогічної, психологічної, юридичної, медичної, економічної, посередницької).

Перспективною темою подальших досліджень є вдосконалення системи соціального патронажу людей похилого віку. Ми вважаємо, що робота соціального працівника, який здійснює соціальний патронаж людей похилого віку, має направляти свою діяльність на те,

щоб клієнти були не об'єктом соціально-психологічного, соціально-педагогічного впливу, а активними учасниками свого життя, здатними не “доживати свій вік, а жити повноцінним життям”.

Література

1. *Алексеева Л. С. и др.* Адресный социальный патронаж семьи и детей : науч.-метод. пособие / Л. С. Алексеева, В. Ю. Меновщиков, Н. Г. Осухова ; Государственный НИИ семьи и воспитания и др. – М. : Государственный НИИ семи и воспитания, 2000. – 159 с.

2. *Антонова В. Н.* Социальная работа с различными категориями населения : учебное пособие / В. Н. Антонова. – Якутск : Якутский гос. ун-т им. М. К. Аммосова, 2001. – 60 с.

3. *Голубенко Т. О.* Основи патронажної роботи з людьми похилого віку : методичний посібник / Т. О. Голубенко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – 174 с.

4. *Колініченко Т. І.* Соціальне обслуговування як одна із форм соціальної роботи з людьми похилого віку / Т. І. Колініченко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика : науково-методичний журнал. – 2009. – № 1. – С. 77–83.

5. *Мацкевич Ю. Р.* Підготовка соціальних педагогів до роботи з людьми похилого віку : автореф. канд. пед. н. : спец. 13.00.05 “Соціальна педагогіка” / Ю. Р. Мацкевич ; Луганський держ. педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2003. – 20 с.

6. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : науково-навч. метод. посібник для студентів, магістрантів, аспірантів та спеціалістів у галузі соціальної педагогіки, соціальної роботи / С. Я. Харченко, М. С. Кратінов, Л. І. Воховський та ін. – Луганськ : “Альма-матер”, 2003. – 198 с.

7. Социальное обслуживание пожилых людей и инвалидов на селе: инновационные формы и методы / отв. ред. И. Н. Бондаренко, А. Н. Дашкина. – М., 2008. – 209 с.

8. *Яцемирская Р. С.* Социальная геронтология / Р. С. Яцемирская, И. Г. Беленькая. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 224 с.